

Aistear

Creatchuraclam na Luath-Óige
The Early Childhood Curriculum Framework

Prionsabail agus téamaí

© CNCM 2009

An Chomhairle Náisiúnta
Curaclaim agus Measúnachta
24 Cearnóg Mhuirfean, Baile Átha Cliath 2
www.ncca.ie

Focal ón Aire Oideachais agus Eolaíochta

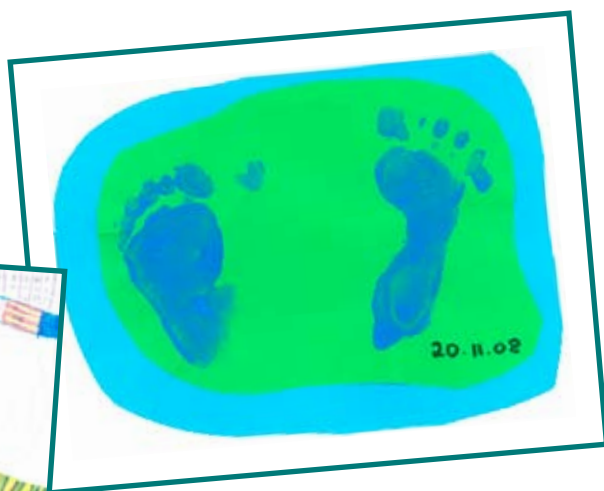
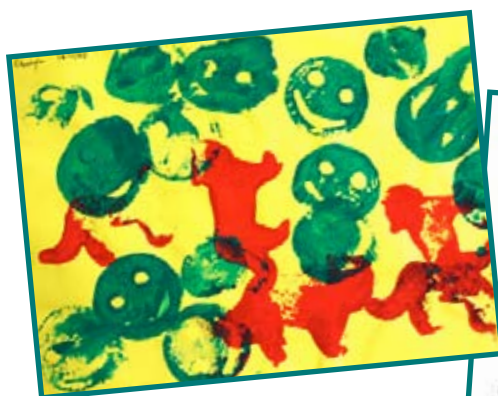
Is cloch mhíle thábhachtach in oideachas na luath-óige in Éirinn é foilsíú *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige*. Cuireann Aistear le forbairtí tábhachtacha eile san earnáil agus tá sé ina thoradh ar roinnt mhaith blianta taighde, comhairliúcháin, pleanála agus forbartha a rinne an Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta (CNCM) i gcomhpháirt le hearnáil na luath-óige in Éirinn agus thar lear. Chuidigh an chomhpháirtíocht seo leis an gComhairle creatchuraclam a fhorbairt atá ag teacht le heispéiris na gcleachtóirí, na leanaí agus na dtuismitheoirí agus tá sé bunaithe ar fhianaise agus ar thaighde.

Cuireann teideal an chreachuraclaim, *Aistear* in iúl gurb é seo tús, nó b'fhéidir cur chun cinn, aistir spreagúil le haghaidh roinnt mhaith daoine; le haghaidh tuismitheoirí i mbailte na leanaí féin agus le haghaidh cleachtóirí – feighlithe agus múinteoirí na naíonán san áireamh – i suíomhanna éagsúla lasmuigh den bhaile agus iad ag baint úsáide as ábhar *Aistear* den chéad uair, agus le haghaidh leanaí agus iad ag tosú ar a n-aistear foghlama agus forbartha ar feadh a saoil. Leagann an creat béim ar an rithábhacht atá le go mbainfeadh leanaí taitneamh agus leas as an luath-óige leis na heachtraí agus fionnachtana a d'fhéadfadh tarlú lena linn. Léiríonn sé freisin fairsinge agus doimhne fhoghlaim na leanaí i gcás ina mbíonn eispéiris shaibhre éagsúla acu ina mblianta múnlaiteacha. Chomh maith leis sin leagann sé béim ar thábhacht ról an tuismitheora i gcothú agus i bhfairsingiú na foghlama agus na forbartha sin. Táim lánchinnte go gcuideoidh an curaclam seo go mór lenár saoránaigh óga fás aníos i dtimpeallacht fholláin; go mbeidh siad bródúil astu féin, as a dteaghlaigh agus as a bpobail; go mbeidh siad in ann cumarsáid mhuiníneach inniúil a dhéanamh; go mbeidh siad ina dtaiscéalaithe fiosracha a bhfuil an cumas iontu teacht aniar i gcás deacrachtaí; agus go mbeidh siad ina smaointeoirí cruthaitheacha.

Ba mhaith liom buíochas a ghabháil leis an CNCM as a ceannaireacht san obair seo agus leis an iliomad eagraíochtaí, gníomhaireachtaí agus taighdeoirí a chuir go mór le forbairt *Aistear*. Tá buíochas ar leith ag dul do na cleachtóirí ar fud na tíre a chuir a dtuairimí agus a léargais in iúl agus an obair idir lámha. Táim ag súil go mór leis an aistear leanúnach atá i gceist le huailmhianta an chreata seo a chur i bhfeidhm i gcleachtas laethúil na ndaoine a bhíonn ag obair le leanaí idir 0 agus 6 bliana d'aois.

Batt O'Keefe T.D.

An tAire Oideachais agus Eolaíochta

Focal ón Aire Leanaí agus Gnóthaí Óige

Is céim thábhachtach i saol leanaí í an luath-óige agus lena linn faigheann siad amach faoin saol ina dtimpeall agus faigheann siad tuiscint air trí idirghníomhú lena chéile agus le daoine fásta, trí bheith ag súgradh agus ag iniúchadh, agus trí smaointe a ghiniúint agus a thástáil. Leagann *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige* béim ar an gcumas thar na bearta seo atá ag leanaí forbairt agus foghlaim, agus ar an tábhacht a bhaineann le go n-oibreodh gach duine i dteannta a chéile chun eispéiris shaibhre a thabhairt do leanaí sna luathbhlianta sin.

Léiriú maith ar ár n-aistear comhchoiteann i bhfeabhsú leanúnach chaighdeán na hearnála is ea tabhairt isteach na Bliana Réamhscoile sa Scéim um Chúram agus Oideachas Luath-Óige. Is comhartha é, go háirithe, den phríomhchéim chun tosaigh i dtreo combhionannas deiseanna le haghaidh gach linbh óig in Éirinn ag an gcéim fhorásach is tábhachtaí ina saol. Fáiltím roimh fhoilsiú tráthúil *Aistear* agus táim lánchinnte go gcuirfidh sé, maille le *Síolta, An Chreatlach Náisiúnta Cáilíochta d'Oideachas na Luath-Óige*, tacaíocht agus treoir níos praiticiúla ar fáil do chleachtóirí a bheidh páirteach sa tionscnamh, agus dóibh siúd a bhíonn ag obair le leanaí níos óige agus níos sine le linn na luath-óige. Tá torthaí beartaithe *Aistear* le haghaidh leanaí an-chaoithiúil anois agus muid sa 21ú haois agus cuireann sé fíis spreagúil dúshlánach ar fáil ar féidir linn go léir bheith ag oibriú ina treo inár gcuid oibre le leanaí ó 0 go 6 bliana d'aois.

Ba mhaith liom mo bhuíochas a ghabháil leis an CNCM as an obair a rinne sí ar *Aistear*, agus le hearnáil na luath-óige as an obair leanúnach ar an gcreat. Tuigim go gcuirfear mórfháilte roimh *Aistear* san earnáil agus go mbeidh tionchar suntasach aige ar fhorbairt an chleachtais luath-óige sna blianta amach romhainn, agus ar deireadh thiar thall go saibhreoidh sé an saol dár saoránaigh is óige.

Barry Andrews T.D.

Aire Leanaí agus Gnóthaí Óige

Clár

Réamhrá	6
Prionsabail na luathfhoghlama agus na luathfhorbartha	7
Na téamaí in <i>Aistear</i>	14
Téama: <i>Folláine agus Leas</i>	17
Téama: <i>Féiniúlacht agus Muintearas</i>	27
Téama: <i>Cumarsáid</i>	37
Téama: <i>Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht</i>	48
Gluais Téarmaí	60

Fíoracha

Fíor 1: Cur síos ar fhoghlaim agus ar fhorbairt leanaí trí mheán téamaí	14
---	----

Táblaí

Tábla 1: Aidhmeanna agus spriocanna foghlama go <i>Folláine agus Leas</i>	18
Tábla 2: Aidhmeanna agus spriocanna foghlama go <i>Féiniúlacht agus Muintearas</i>	28
Table 3: Aidhmeanna agus spriocanna foghlama go <i>Cumarsáid</i>	38
Tábla 4: Aidhmeanna agus spriocanna foghlama go <i>Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht</i>	49

Réamhrá

Is iontach na deiseanna foghlama agus forbartha atá ann le linn na luath-óige. Sna blianta tosaigh seo foghlaimíonn leanaí trí chaidrimh ina léirítear grá, muinín agus meas, agus trí mheán an phlé, na taiscéalaíochta agus an tsúgartha. Foghlaimíonn siad i dtaobh teangacha; conas iad a úsáid agus cén uair is fearr iad a úsáid; foghlaimíonn siad conas machnamh a dhéanamh agus conas idirghníomhú le daoine eile agus leis an saol ina dtimpeall. Foghlaimíonn siad conas bheith cruthaitheach, eachtrúil, conas teoricí feidhmiúla a fhorbairt faoin domhan, agus conas cinntí a dhéanamh ina leith féin mar fhoghlaiméoirí.

Déanann *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige* ceiliúradh ar an luath-óige mar thréimhse ar leith den saol agus mar am foghlaim ó eispéiris nua. Is bunchloch ríthábhachtach an luathfhoghlaim seo don fhoghlaim níos déanaí sa saol. Tugadh *Aistear* mar theideal ar an gcreat seo sa mhéid gurb í an luath-óige tús thuras an linbh ar feadh an tsaol.

Cuspóir *Aistear*

Creatchuraclam do pháistí in Éirinn ó **bhreith go sé bliana d'aois** is ea *Aistear*. Tá faisnéis ann do dhaoine fásta chun cuidiú leo eispéiris thaitneamhacha dhúshlánacha a phleanáil agus a sholáthar, le go mbeidh gach páiste ina **fhoghlaiméoir inniúil féinmhuíneach** agus caidrimh ghrámhara le daoine eile á gcothú aige. In *Aistear*, cuirtear síos ar na cineálacha foghlama (meonta, luachanna agus dearcadh, scileanna, eolas agus tuiscint) atá tábhachtach do pháistí i mblianta na luathóige, agus tá tuairimí agus moltaí ann maidir le conas an fhoghlaim seo a chothú. Tá treoirlínte sa Chreachuraclam freisin, faoi conas tacú le foghlaim na leanaí trí chomhpháirtíocht le tuismitheoirí, idirghníomhachtaí, trí shúgradh agus trí mheasúnú.

Tacaíonn *Aistear* le luathfhoghlaim agus le forbairt an linbh ar na bealaí seo a leanas:

- sainnithnítear céard ba chóir don leanbh a fhoghlaim agus cén chaoi sin a dhéanamh, agus déanann cur síos ar na cineálacha eispéireas a thacaíonn leis seo
- gnéithe éagsúla d'fhoghlaim an linbh le linn na luath-óige a nascadh lena chéile de réir mar a athraíonn an suíomh
- tacú le tuismitheoirí sa mhéid gurb iadsan príomh-oideachasóirí an linbh le linn na luath-óige, agus comhpháirtíochtaí éifeachtacha a chothú idir na tuismitheoirí agus na cleachtóirí
- curaclaim agus ábhair atá ann cheana féin a chomhlánú agus cur leo
- eolas a sholáthar ar a mbunófar cleachtas ar fud réimse suíomhanna, disciplíní agus gairmeacha, agus obair idirdhisciplíneach a chothú.

Prionsabail na luathfhoghlama agus na luathfhorbartha

Tá *Aistear* bunaithe ar 12 phrionsabal na luathfhoghlama agus na forbartha. Cuirtear na prionsabail sin i láthair i dtrí ghrúpa:

1. Baineann an chéad ghrúpa le **leanaí agus an saol le linn na luath-óige**:
 - indibhidiúlacht an linbh
 - comhionannas agus éagsúlacht
 - leanaí ina saoránaigh.
2. Baineann an dara grúpa leis **na gaolta atá ag leanaí le daoine eile**:
 - caidrimh
 - tuismitheoirí, teaghlach agus an pobal
 - ról an duine fhásta.
3. Baineann an tríú grúpa leis **an gcaoi a bhfoghlaimíonn agus a bhforbraíonn leanaí**:
 - foghlaim agus forbairt iomlánaíoch
 - foghlaim ghníomhach
 - súgradh agus eispéiris phraiticiúla
 - eispéiris iomchuí shuntasacha
 - cumarsáid agus teanga
 - an timpeallacht foghlama.

Cuirtear gach prionsabal i láthair ag baint úsáide as ráiteas gairid. Ina dhiaidh sin tá míniú ar an bprionsabal ó pheirspictíocht an linbh. Leagann an míniú seo béim ar ról an duine fhásta i dtacú le luathfhoghlaim agus forbairt an linbh.

1. Leanaí agus an saol le linn na luath-óige

Indibhidiúlacht an linbh

Tá a (h)eispéiris agus a scéal féin ag gach leanbh. Is foghlaimeoir gníomhach an leanbh sin agus ball de theaghlach agus de phobal a bhfuil traidisiúin agus slite beatha ar leith ag baint leo.

- Is duine ar leith mé le mo láidreachtaí, spéiseanna, cumais, riachtanais agus eispéiris féin. Déan na saintréithe seo a aithint agus tóg orthu de réir mar atá tú ag cuidiú liom foghlaim agus forbairt.
- Tuigeann tú gur foghlaimeoir féinmhuíneach ábalta mé agus go bhfoghlaimím ag mo luas féin faoi na rudaí a bhfuil suim agam iontu. Tacaigh liom agus mé á bhaint seo amach ar bhealach a chuireann ar mo chumas cinntí a dhéanamh i dtaobh na nithe a fhoghlaimím, agus cé chomh maith is atá mé ag foghlaim.
- Tá gá agam libhse, mo thuismitheoirí agus mo chleachtóirí, chun a bhfuil ar eolas agaibh mar gheall orm a roinnt lena chéile. Ar an gcaoi seo, féadfaidh sibh aithne níos fearr a chur orm agus rudaí a phleanáil dom a chuideoidh liom foghlaim ar bhealach taitneamhach suntasach.
- Ionas go mbeidh sibh ábalta mé a thuiscint agus tacú liom ní foláir daoibh ar dtús tuiscint a fháil ar chúlra mo theaghlach agus ar mo phobal. Tá tábhacht ar leith ag baint leis seo má thagaim ó phobal faoi mhíbhuntáiste nó ó phobal imeallaithe .

Comhionannas agus éagsúlacht

Tá sé thar a bheith tábhachtach comhionannas agus éagsúlacht a chothú le linn na luath-óige. Is éard atá i gceist le comhionannas a chothú ná sochaí níos cothroime a chruthú inar féidir le gach duine páirt chothrom a ghlacadh agus ina bhfuil deis acu uile barr a gcumais a bhaint amach. Is éard atá i gceist le héagsúlacht ná fáilte a chur roimh éagsúlachtaí indibhidiúla agus grúpaí, agus a thuiscint gur cuid den saol na héagsúlachtaí sin.

- Tacaigh liom a bhrath gur comhionann mé le gach duine eile agus a chinntiú nach ndéantar mé a eisiáim ar na forais seo a leanas: eitneachas, cultúr, creideamh/gan chreideamh, cúlra agus cineál teaghlach, riachtanas speisialta oideachais, cumas fisiceach, inscne, nó cumas intleachtach. Glacadh liom agus le mo theaghlach, muid a aithint agus meas a bheith orainn.
- Ní foláir duit caitheamh liom ar bhealach éagsúil leis an mbealach a chaitheann tú le leanaí eile, ionas go mbraithfidh mé gur comhionann mé. Táim buíoch díot as meas a bheith agat ar m'fhéiniúlacht chultúrtha agus ar fhéiniúlacht chultúrtha mo theaghlach. Cuimhnigh freisin go mb'fhéidir go mbeidh gá agam le cabhair uait chun mé a imeascadh sa saol in Éirinn.
- Cuidigh liom foghlaim conas meas a bheith agam ar éagsúlacht shóisialta agus chultúrtha agus a aithint go bhfuilim i mo chónaí i sochaí ilchineálach il-eitneach. Cuidigh liom éagothroime agus éagóir a aithint agus dúshlán a thabhairt dó agus mé féin agus daoine eile a chosaint.
- Tá an fhoghlaim níos suntasaí, níos spreagthaí agus níos taitneamhaí domsa nuair atá na gníomhaíochtaí agus na heispéiris bunaithe ar mo scileanna, mo láidreachtaí agus mo spéiseanna agus nuair atá gaol idir iad agus mo chultúr baile agus mo theanga dhúchais.
- Cuidigh liom bheith oscailte i leith smaointe, scéalta agus eispéiris daoine eile, éisteacht leo agus foghlaim uathu.

Leanáí ina saoránaigh

Is saoránaigh iad leanaí agus dá bhrí sin tá cearta acu agus freagrachtaí orthu. Tá tuairimí acu ar fiú éisteacht leo, agus tá an ceart acu bheith páirteach i gcinnteoireacht a bhaineann le nithe a rachaidh i bhfeidhm orthusan. Ar an gcaoi seo, tá sé de cheart acu go gcaithfí leo go daonlathach. Ón eispéireas seo foghlaiméoidh siad cé go bhfuil cearta acu go bhfuil freagracht orthu freisin cuidiú le daoine eile agus meas a bheith acu orthu, agus bheith cúramach i leith a dtimpeallachta.

- Is saoránach mise chomh maith. Cuidigh liom foghlaim faoi na cearta atá agam agus na freagrachtaí atá orm. Bíodh cothroime, ceartas agus meas i d'idirghníomhú liomsa agus le daoine eile.
- Cruthaigh timpeallacht domsa ina mbraithfidh mé féinmhuiníneach compordach, agus ina mbeidh deiseanna agam m'eispéiris, mo scéalta, mo smaointe agus mo mhothúcháin a roinnt le daoine eile. Léirigh dom an daonlathas á chleachtadh. Cuidigh liom bheith páirteach i gcinnteoireacht agus i gníomhaíochtaí pleanála agus cuidigh liom iad seo a dhéanamh agus machnamh orthu in éineacht le daoine eile.
- Lig dom mo dhearcadh agus mo thuairimí a roinnt le daoine eile i leith na nithe a bhfuil tábhacht ag baint leo ó mo thaobh de. Cuidigh liom a thuiscint go bhféadfaidh dearcadh agus tuairimí éagsúla a bheith ag daoine eile, agus cuidigh liom meas a bheith agam ar an dearcadh

agus na tuairimí sin. Sa mhéid go ndéanaim cumarsáid ar bhealaí éagsúla, uaireanta beidh gá mo ghothaí gnúise, gluaiseacht mo choirp, mo ghliogáil, mo chaoineadh agus mo theanga(cha) a thuiscint.

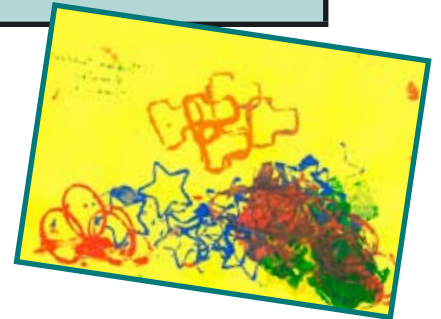
- Tá sé de cheart agam go gcosnófaí mé ón oic. Cinntigh nach mbeidh mé i mbaol agus nach ndéanfar faillí i mo leith. Má tá cúiseanna imní agat maidir liom cuir iad in iúl don duine cuí.
- Múin dom conas aire a thabhairt do mo ghiurléidí féin, do ghiurléidí daoine eile agus don timpeallacht.

2. Gaolta atá ag leanaí le daoine eile

Caidrimh

Tá gá bunúsach ag leanaí bheith le daoine eile. Foghlaimíonn siad agus forbraíonn siad trí mheán caidrimh ghrámhara chothaitheacha le daoine fásta agus le leanaí eile, agus tá tionchar ag caighdeán an idirghníomhaithe seo ar a bhfoghlaim agus a bhforbairt.

- Bíodh meas agus grá le sonrú nuair a labhraíonn tú liom; nuair a bhíonn tú ag súgradh liom agus nuair a thugann tú aire dom.
- Tá m'idirghníomhú luath le daoine eile ina bhunchloch do na caidrimh le daoine eile níos déanaí sa saol. Cuidigh liom gaolta láidre a chothú agus tabhair am agus spás dom bheith le daoine fásta grámhara a bhfuil aithne agam orthu agus le leanaí eile.
- Taitníonn sé liom bheith le daoine fásta agus le leanaí. Tabhair deiseanna dom súgradh leo agus páirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí leo. Cuidigh liom idirghníomhú leo, agus spraoi a bheith agam, roinnt leo, sealaíocht a chleachtadh agus déileáil le haighneas .

Tuismitheoirí, teaghlach agus an pobal

Is iad na tuismitheoirí na daoine is tábhachtaí i saol an linbh. Téann an cúram agus an t-oideachas a fhaigheann siad óna dtuismitheoirí agus óna dteaghlach i bhfeidhm orthu ina bhforbairt iomlán, go háirithe le linn na míonna agus na mblianta luatha sa saol. Tá ról tábhachtach freisin ag gaolta eile agus ag an bpobal.

- Is iad mo thuismitheoirí agus mo theaghlach na daoine is tábhachtaí i mo shaol. Bíodh meas agat ar a dtuairimí agus a saineolas. Murach an cúram agus an t-oideachas a chuir siad ar fáil dom ní bheinn mar atá mé. Tugann siad grá dom, tugann siad aire dom, agus múineann siad dom faoin saol agus faoi fhoghlaim. Déanann siad nithe ar mhaithe liom. Tabhair deiseanna do mo thuismitheoirí eolas a roinnt leat fúm agus faoi na nithe a dhéanaim sa bhaile.
- Ní foláir daoibhse, mo thuismitheoirí agus mo chleachtóirí, obair le chéile chun cuidiú liom foghlaim agus forbairt agus barr mo chumais a bhaint amach. Smaoinigh ar bhealaí gaol a chruthú idir an baile agus an áit ina gcaithim am libhse, mar go bhfuil an caidreamh atá agam libh uile thar a bheith tábhachtach.
- Tá mo phobal tábhachtach freisin Trí mheán bhur n-idirghníomhú liom léirigh go bhfuil meas agaibh ar mo theaghlach agus ar mo chútra.

Ról an duine fásta

Tarlaíonn an luathfhoghlaim tríd an gcaidreamh cómhalmartach idir an duine fásta agus an leanbh – bíonn amanna ann ina dtreoraíonn an duine fásta an fhoghlaim sin agus amanna eile ina dtreoraíonn an leanbh an fhoghlaim. Cuidíonn an duine fásta leis an bhfoghlaim ach meas a bheith acu ar indibhidiúlacht an linbh. Athraíonn sé/sí cineál agus méid na tacaíochta de réir mar a mhéadaíonn féinmhuinín agus cumas an linbh agus de réir mar a bhaineann an leanbh rudaí nua amach.

- Cruthaigh caidreamh láidir liom agus cuidigh liom muinín a bheith agam asat. Foghlaiméoidh mé níos mó má tá mé sonasach slán san áit ina bhfuil mé ag foghlaim.
- Déan machnamh ar an gcaoi ar féidir leat cuidiú liom foghlaim. Cuir am ar leataobh chun rudaí nua a fhoghlaim agus bealaí nua cuidiú liom foghlaim agus forbairt. Ar an gcaoi sin is féidir linn rudaí a fhoghlaim lena chéile.
- Bí i do dhea-shampla domsa, agus déan do mhachnamh ar na nithe a gceideann tusa iontu agus na tuairimí atá agat agus an chaoi a n-idirghníomhaíonn tú liom. Bíonn tionchar ag na nithe a deir tú, a dhéanann tú agus a thugann tú le fos orm.
- Tá ról lárnach agat cuidiú liom barr mo chumais a bhaint amach. Cuidigh liom mo chumais, mo spéiseanna agus m'eispéiris a fhorbairt. Smaoinigh ar bhealaí éagsúla ar féidir liom forbairt agus bain úsáid as straitéisí idirghníomhaíochta éagsúla atá oiriúnach domsa.
- Bíonn sé deacair uaireanta ar thuismitheoirí déileáil leis an saol. Nuair a bhíonn fadhbanna ag mo theaghlach bíonn gá agam le do chúnaimh agus le go gcosnófa mé ón oic.
- Cuidigh liom má táthar do mo ghortú toisc nach dtuigeann leanaí nó teaghlaigh eile i gceart mo chúlra agus mo chultúr.

3. An chaoi a bhfoghlaimíonn agus a bhforbraíonn leanaí

Foghlaim agus forbairt iomlánaíoch

Foghlaimíonn leanaí an iliomad rudaí ag an am céanna. Tá gaol idir an rud a fhoghlaimíonn siad, an chaoi a bhfoghlaimíonn siad agus cé uaidh/uaithe a fhoghlaimíonn siad.

- Foghlaimím an iliomad rudaí ag an am céanna. Smaoinigh ar na réimsí go léir de m'fhoghlaim agus m'fhorbairt – forbairt chognaíoch, forbairt chruthaitheach, forbairt mhothúcháin, forbairt mhórálta, forbairt fhisiceach, forbairt shóisialta agus forbairt spioradálta, agus cuir deiseanna ar fáil dom sna réimsí seo go léir.
- Nuair atá tú ag tacú liom i mo chuid foghlama agus forbartha, cuimhnigh go múnlaítear na nithe a fhoghlaimím sa suíomh luath-óige bunaithe ar an bhfoghlaim agus na heispéiris roimhe seo le mo theaghlach agus le mo phobal agus mar chuid den tsochaí i gcoitinne.
- Cuir am ar leataobh chun breathnú orm agus chun labhairt liom go rialta. Bain úsáid as an am seo chun cuidiú liom gaol a aithint idir mo chuid foghlama agus forbartha agus eispéiris roimhe seo agus déan do phleanáil do mo chuid foghlama amach anseo.

Foghlaim ghníomhach

Is éard atá i gceist le foghlaim ghníomhach ná foghlaim trí rudaí a dhéanamh. Baineann leanaí úsáid as a gcéadfaí chun nithe agus ábhair a iniúchadh agus oibriú leis na nithe sin agus idirghníomhaíonn siad go díograiseach leis na daoine fásta agus na leanaí a chostar orthu. Trí mheán na n-eispéireas seo, forbraíonn leanaí a meonta, a scileanna, a n-eolas, agus a dtuiscint, a ndearcadh agus a luachanna a chuideoidh leo fás ina bhfoghlaimoirí muiníneacha inniúla.

- Lig dom rudaí a iniúchadh rudaí nua a thriail, botúin a dhéanamh, rudaí a fháil amach, agus mo theoricí féin a chruthú faoin gcaoi a n-oibríonn rudaí agus an chúis leis sin, ionas gur féidir liom bheith neamhspleách féintuilleamaíoch agus ionas gur féidir liom foghlaim faoin domhan ina bhfuil cónaí orm.
- Tabhair deiseanna dom mo chéadfaí éagsúla a úsáid agus mé ag foghlaim.
- Tacaigh liom agus mé ag foghlaim le daoine fásta agus leanaí agus ó dhaoine fásta agus leanaí. Fiafraigh díom faoi m'fhionnachtana agus faoi m'eachtraí; labhair liom agus cuidigh liom tuilleadh a fhoghlaim. Foghlaimim an-chuid as mo stuaim féin ach is féidir liom an-chuid a fhoghlaim nuair a roinnim m'eispéiris le daoine eile.

Súgradh agus eispéiris phraiticiúla

Tarlaíonn roinnt mhaith de luathfhoghlaim agus d'fhorbairt an linbh trí mheán an tsúgartha agus trí eispéiris phraiticiúla. Ar na bealaí seo, déanann leanaí iniúchadh ar dhomhain shóisialta, fhisiceacha agus shamhlaíocha. Cuidíonn na heispéiris seo leo bainistiú a dhéanamh ar a mothúcháin, forbairt mar smaointeoirí agus mar úsáideoirí teanga, forbairt go sóisialta, bheith cruthaitheach samhlaíoch, agus bunchloch a leagan ionas go mbeidh siad ina gcumarsáidithe agus ina bhfoghlaimoirí éifeachtacha.

- Is cuid tábhachtach de mo shaol an súgradh, agus tá tábhacht ag baint leis ó thaobh m'fhoghlama agus m'fhorbartha de. Nuair a bhím ag súgradh, úsáidim mo chorp, m'intinn, mo mhothúcháin agus mo chéadfaí. Tabhair deiseanna dom mo chuid súgartha a fhorbairt. Breathnaigh ar an gcaoi a mbím ag súgradh, agus smaoinigh ar bhealaí ar féidir leat tacú liom.
- Tabhair am agus spás dom súgradh le leanaí eile. Nuair a bhím ag súgradh foghlaimim faoi chomhoibriú, faoin gcaoi déileáil le haighneas, agus faoi gcaoi a smaoiníonn agus a motháíonn daoine eile, agus faoi ghníomhartha éagsúla agus faoin mbrí atá le rudaí. Uaireanta is maith liom bheith ag súgradh i maonar agus uaireanta eile is maith liom tusa a bheith ag súgradh liom. Is féidir leat cuidiú liom foghlaim faoi chineálacha éagsúla rudaí nuair a bhímid ag súgradh lena chéile.
- Cuir nithe, bréagáin agus trealamh ar fáil dom atá ag baint le mo chultúr féin agus le cultúir dhaoine eile. Tá gá agam freisin le rochtain ar ábhair a spreagfaidh mé chun súgartha oscailte, nithe a úsáidtear gach lá chun cuidiú liom le mo chuid foghlama. Lig dom taithe a fháil ar chineálacha éagsúla súgartha agus spreag mé le húsáid a bhaint as gach ábhar sa timpeallacht is cuma cibé inscne mé nó cumas agam.
- Cinntigh go mbím páirteach in a lán eispéireas suntasach praiticiúil ionas gur féidir liom foghlaim, forbairt agus bheith neamhspleách. Bainim úsáid as mo lámha, mo chluasa, mo shúile, agus mo chorp chun iniúchadh a dhéanamh ar nithe, ar áiteanna agus ar dhaoine i mo dhomhan. Tabhair saoirse dom nithe a iniúchadh as mo stuaim féin.

Eispéiris iomchuí shuntasacha

Bíonn foghlaim níos taitneamhaí agus níos dearfaí do leanaí nuair a bhíonn na heispéiris iomchuí, suntasach. Is féidir le cleachtóirí eispéiris níos iomchuí agus níos oiriúnaí don fhorbairt a pleanáil trí mheasúnú leanúnach a dhéanamh ar na nithe a dhéanann, a deir agus a chruthaíonn leanaí. Cuidíonn sé leo freisin feabhas a chur ar a gcleachtas. Is éard atá i gceist le measúnú ná pictiúr a chruthú de láidreachtaí, spéiseanna, cumais agus riachtanais indibhidiúla an linbh agus iad seo a úsáid chun tacú le foghlaim agus forbairt an linbh amach anseo agus pleanáil don fhorbairt agus don foghlaim sin.

- Breathnaigh ar a bhfuil ar siúl agam, labhair liom agus éist lena bhfuil á rá agam. Nuair a éiríonn liom rud a dhéanamh i gceart den chéad uair, glac pictiúr díom nó breac síos nóta agus cuir é le m'fhillteán ina léirítear a bhfuil foghlamtha agam.
- Tabhair aird ar na nithe is spéis liom agus na nithe is féidir liom a dhéanamh. Coinnigh taifead de mo dhul chun cinn agus den chaoi a n-éiríonn liom meonta, tuairimí, luachanna, scileanna, eolas agus tuiscint a fhorbairt. Cuideoidh sé seo leat tacú le m'fhéiniúlacht, freagairt do mo chumais, mo spéiseanna agus mo riachtanais nua, agus déan eispéiris a pleanáil a chuirfidh feabhas ar m'fhoghlaim agus m'fhorbairt.
- Tá an-chuid eolais ag mo thuismitheoirí agus ag mo theaghlach fúm agus tá spéis acu foghlaim céard a dhéanaim nuair nach bhfuilim sa bhaile. Is maith leo fhios a bheith acu conas a réitím le daoine fásta eile agus an chaoi ar féidir leo cuidiú liom foghlaim agus forbairt sa bhreis a dhéanamh. Is gá go ndéanfaidh sibhse, mo thuismitheoirí agus mo chleachtóir, am a chur ar leataobh chun plé a dhéanamh ar mo dhul chun cinn. Beidh gá uaireanta go ndéanfaidh tusa, mo chleachtóir, léiriú do mo thuismitheoirí conas tacú le mo chuid foghlama sa bhaile.

Cumarsáid agus teanga

Ag croílár na luathfhoghama agus forbartha tá an cumas cumarsáid a dhéanamh. Cuidíonn an chumarsáid le leanaí machnamh a dhéanamh ar an domhan agus an domhan sin a thuiscint. Déanann siad cumarsáid a luaithe is a thagann siad ar an saol ag baint úsáide as bealaí éagsúla chun eolas a fháil agus a thabhairt. Tá tábhacht ag baint le gach ceann de na bealaí seo ina cheart féin. Tá tionchar ag dhá phríomhfhachtóir ar foghlaim conas cumarsáid a dhéanamh le linn na luath-óige: cumas an linbh agus timpeallacht an linbh.

- Tacaigh liom an chumarsáid is fearr agus is féidir liom a dhéanamh ón aois is óige agus is féidir. Bí ar d'airdeall ar eagla go bhfuil aon mhoill nó deacrachtaí cumarsáide nó teanga agam, mar dá luaithe a fhaighim cúnaimh is ea is fearr.
- Cuimhnigh go bhfaighim agus go dtugaim eolas ar bhealaí éagsúla. Is féidir liom cumarsáid a dhéanamh ag baint úsáide as focail, teanga chomharthaíochta, Braille, rithim, uimhreacha, gluaiseacht, geáitsí, drámaíocht, ealaín agus Teicneolaíocht Faisnéise agus Cumarsáide (TFC). A luaithe is atá mé ullamh, tacaigh liom scríobh agus léamh ar an mbealach is fearr a oireann do mo riachtanais agus ná brostaigh é.
- Tá ról lárnach agat i dtacú liom le mo scileanna cumarsáide agus teanga. Labhair liom, éist liom, agus freagair dom, tuig céard atá á rá agam, agus cuir áit ar fáil dom inar féidir liom m'eispéiris, mo smaointe agus mo mhóthúcháin a roinnt le daoine eile ar na bealaí go léir is féidir. Bí i do dhea-shampla dom ó thaobh scileanna cumarsáide agus teanga.
- Teastóidh ó mo thuismitheoirí go bhfoghlaiméidh mé Béarla nó Gaeilge, nó an dá theanga, má tá teanga eile á labhairt agam sa bhaile. Inis do mo thuismitheoirí go bhfuil sé tábhachtach mo theanga dhúchasach a choinneáil freisin. Cuir iad ar a suaimhneas go bhfoghlaiméidh mé Béarla nó Gaeilge agus go gcoinneoidh mé mo theanga dhúchasach.

An timpeallacht foghlama

Téann an timpeallacht foghlama (laistigh agus lasmuigh) i bhfeidhm ar na nithe a fhoghlaimíonn leanaí agus ar an gcaoi a bhfoghlaimíonn siad. Cuidíonn timpeallacht fháilteach le leanaí iniúchadh a dhéanamh ar na deiseanna atá ann le haghaidh spraoi, rogha, saoire, eachtraíochta agus dúshláin agus cuidíonn leo leas a bhaint as na deiseanna sin.

- Déanaim mo chuid foghlama is fearr in áit atá
 - Teolaí, fáilteach, ina dtugtar aitheantas do mo chúlra, agus ina bhfuilim slán sábháilte
 - Slachtmhar, inrochtana, inoiriúnaithe, sábháilte
 - Soláthartha go maith le hacmhainní agus dea-eagraithe
 - Spreagúil, dúshlánach agus a chumasáíonn mé.
 Cruthaigh an timpeallacht seo dom.
- Ba chóir go dtacódh an áit ina bhfoghlaimím agus ina bhforbraím le m'fhéiniúlacht agus leis an bpóirt atá agam i mo ghrúpa, i mo theaghlach agus i mo phobal. Cinntigh go bhfuil a lán fíorshamplaí beachta de mo chultúr agus de m'fhéiniúlacht le feiceáil mórthimpeall orm chomh maith lena macasamhail do leanaí eile atá liom – amhráin agus scéalta, pictiúir agus focail, súgradh agus cluichí.
- Bunaidh agus socraigh an áit ina ndéanfaidh mé mo chuid súgartha agus foghlama ionas go mbeidh mé ábalta mé féin a chur in iúl, idirghníomhú le daoine eile, roghanna a dhéanamh, smaointe agus ábhair a thriail, rudaí a chruthú, scileanna a fhorbairt agus a chleachtadh, fiosracht a spreagadh, iombhá agus neamhspleáchas a chothú, iniúchadh agus fionnachtana a dhéanamh, fadhbanna a réiteach agus leanúint orm fiú nuair is gá aghaidh a thabhairt ar dheacrachtaí agus ar éiginnteacht.

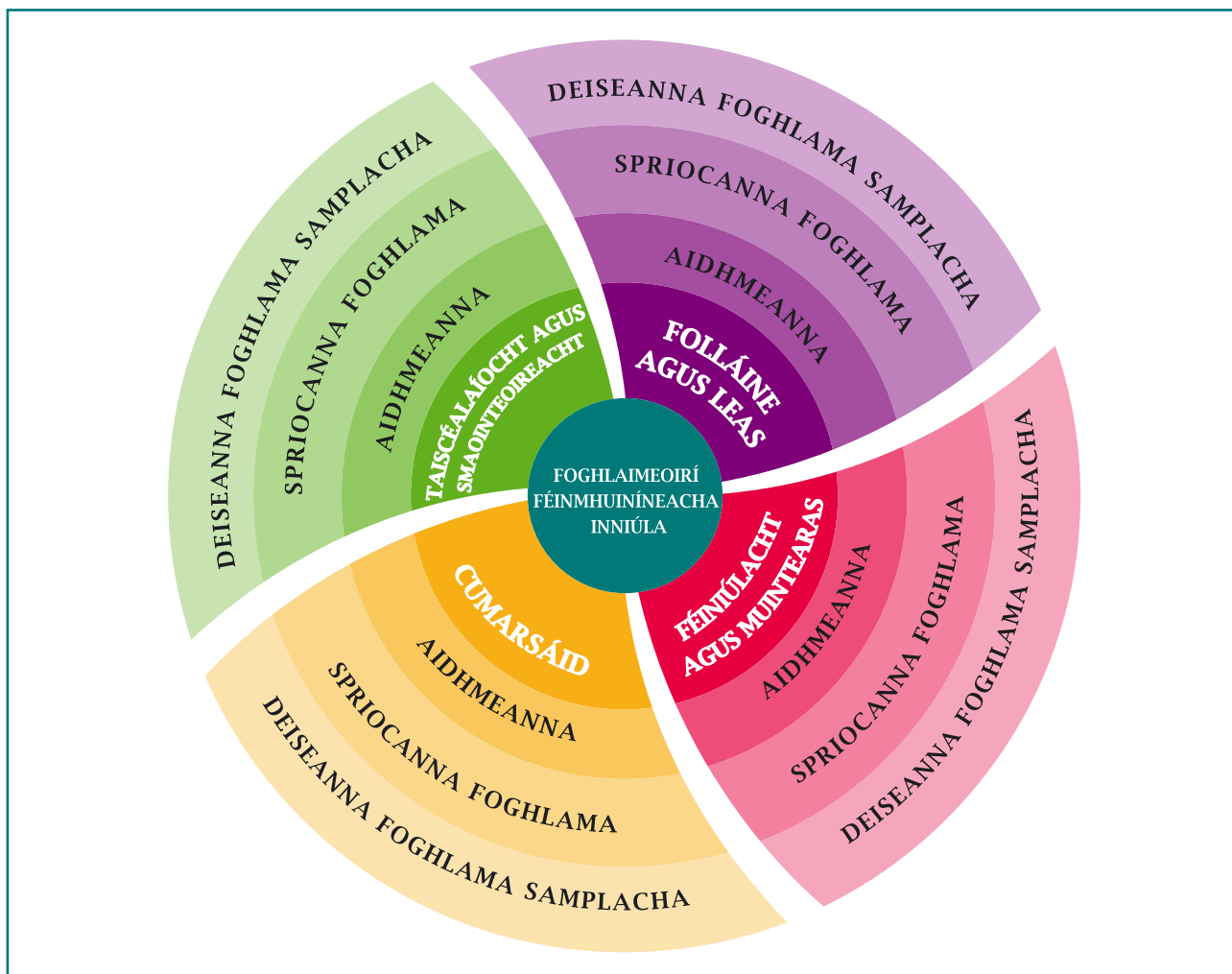
Na téamaí in Aistear

Cuirtear foghlaim agus forbairt leanaí i láthair in *Aistear: Creatchuraclam na Luath-óige* ag baint úsáide as ceithre théama. Seo a leanas na téamaí sin:

- *Folláine agus Leas*
- *Féiniúlacht agus Muintearas*
- *Cumarsáid*
- *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht.*

Cuireann na téamaí síos ar na nithe a fhoghlaimíonn leanaí - na meonta, tuairimí agus luachanna, scileanna, eolas agus tuiscint. Tosaíonn gach téama le forléargas gearr ar an tábhacht a bhaineann leis an téama sin do leanaí mar fhoghlaimoirí óga. Cuirtear an téama i láthair ansin ag baint úsáide as ceithre aidhm. Tá gach aidhm roinnte i sé sprioc foghlama. (Féach Fíor 1.) Féadfaidh roinnt de na spriocanna seo a bheith níos oiriúnaí do leanaí de réir mar fhasann siad.

Fíor 1: Cur síos ar fhoghlaim agus ar fhorbairt leanaí trí mheán téamaí

I ngach téama tá smaointe agus moltaí do na cineálacha eispéireas foghlama a d'fhéadfadh daoine fásta a sholáthar do leanaí atá ag obair i dtreo aidhmeanna agus spriocanna *Aistear*. Tugtar *deiseanna foghlama samplacha* ar na smaointe agus na moltaí seo. Cuirtear iad i láthair i dtrí aoisghrúpa a thrasnaíonn a chéile:

- leanaí óga (breith go 18 mí)
- mamailínigh (12 mhí go 3 bliana)
- leanaí (2½ go 6 bliana).

Cé gur féidir formhór na ndeiseanna foghlama a chur in oiriúint agus a fhorbairt le haghaidh cineálacha éagsúla suíomhanna, féadfaidh cinn eile a bheith níos oiriúnaí do chineál amháin ná do chineál eile suímh. Féadfar formhór na ndeiseanna foghlama a chur in oiriúint freisin d'úsáid lasmuigh agus laistigh. Ag baint úsáide as an timpeallacht lasmuigh bíonn níos mó spáis ag leanaí agus níos mó saoirse bogadh timpeall iniúchadh timpeall na háite, iad féin a chur in iúl, agus ar an gcaoi seo is féidir leo níos mó taitnimh agus sástachta a bhaint as an eispéiris agus tuilleadh a fhoghlaim.